

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ühenduse elavhõbedaalse strateegia läbivaatamine”

KOM(2010) 723 lõplik

(2011/C 132/14)

Raportöör: **An LE NOUAIL MARLIÈRE**

7. detsembril otsustas Euroopa Komisjon vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ühenduse elavhõbedaalse strateegia läbivaatamine”

KOM(2010) 723 lõplik.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon võttis arvamuse vastu 28. veebruaril 2011.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 470. istungjärgul 15.–16. märtsil 2011 (15. märtsi istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 173, vastu hääletas 6, erapooletuks jäi 12.

1. Järeldused

2005. aasta elavhõbedastrateegia rakendamine on kulgenud hästi, peaaegu kõigi meetmete alal on midagi tehtud. Rakendamist kindlasti jätkatakse ja edendatakse.

1.1 Komitee toetab nõukogu järeldusi⁽¹⁾ sellel teemal, aga annab siiski komisjonile, liikmesriikidele ja sotsiaalpartneritele järgmised soovitusel:

- a) tunnistada vajalikuks ja oluliseks, et EL hoiaks ülemaailmsel tasemel oma juhtpositsiooni, võttes aktiivselt edasisi kohustusi elavhõbeda kasutamise, tarnimise ja selle heidete vähendamiseks;
- b) võtta arvesse, et üldine eesmärk peaks käima käsikäes kõikehõlmava vähendamisega, tehes erandeid olukordades, mis seda vajavad (spetsiifilised tehnilised või rahalised raskused), selle asemel, et kohaldada iga toote ja rakenduse ning elavhõbeda olulusringi etapi jaoks eraldi piiranguid;
- c) jätkata ja edendada projektide elluviimise toetamist arengumaades ja üleminekumajandusega riikides – paralleelselt valitsustevahelise läbirääkimiskomitee tööga, osana rahvusvahelisest tööst valdkondades, mida käsitletakse ÜRO Keskkonnaprogrammi (UNEPi) otsuse 25/5 lõikes 34;
- d) lõpetada elavhõbeda kasutamine kloorleelisetööstuses. Komitee nõuab, et komisjon esitleks hiljemalt 1. jaanuaril

2012 ettepaneku õiguslikult siduvate meetmete kohta, kus oleks kirjas ka selles sektoris elavhõbeda kasutamise lõpetamise võimalikult varajane tähtaeg enne 2020. aastat;

- e) juhtida tähelepanu asjaolule, et seoses tööstusallikatest pärinevate elavhõbeda heidetega tuleb võtta erimeetmeid ja kutsub komisjoni üles võtma kiiresti vastu parima võimaliku tehnika järeldused ning parima võimaliku tehnikaga seotud heitepiirangud kõigi asjakohaste elavhõbeda tööstuslike protsesside jaoks, eesmärgiga toetada äsja vastuvõetud tööstusheite direktiivi kohaldamist;
- f) hinnata võimalusi elavhõbeda kasutamise piiramiseks nõõpelement tüüpi akudes ja pakkuda välja nende turulevõtmise piirangud 1. juuliks 2012;
- g) kaaluda jätkuvalt elavhõbeda hambaravis kasutamise järkjärgulist vähendamist kuni selle lõpetamiseni 1. juuliks 2012, võttes arvesse kõiki olemasolevaid uuringuid ja arenguid ning alternatiivseid lahendusi;
- h) võtta meetmeid selle tagamiseks, et kõigisse ELi hambakliinikumidesse paigaldataks kõrge tõhususega amalgaami separaatorid;
- i) uurida elavhõbeda kasutamist vaktsiinides, olemasolevaid alternatiive ja seda, kuidas oleks võimalik elavhõbe 31. detsembriks 2012 sellisest kasutusest kõrvaldada, et kaitsta paremini rahvatervist;
- j) võtta meetmeid, et viia ellu esimene testprogramm metüül-elavhõbeda sisalduse kohta kalas ja kaasajastada vajadusel ohualast teabevahetust üle kogu ELi 31. detsembriks 2012;

⁽¹⁾ Nõukogu järeldused ühenduse elavhõbedaalse strateegia läbivaatamise kohta võeti vastu 14. märtsil 2011 (7774/11).

- k) võtta meetmeid, et tõsta teadlikkust ja suurendada teadmisi asjaolu kohta, et energiasäästulambid sisaldavad elavhõbedat ning neid tuleks koguda eraldi ja ohutult, vältides nende füüsilist purunemist;
- l) soodustada meetmeid elavhõbedajäätmete kõrvaldamise tagamiseks tavajäätmetest;
- m) lisada sätted krematooriumidest ja väikestest põletusseadmetest pärinevate heidete kohta ühenduse õigusaktidesse;
- n) mitmekordistada meetmeid elavhõbedaga kokku puutuda võivate töötajate tervishoiu tagamiseks;
- o) viia sellega seoses ellu meetmeid seoses võimalike tööhõivemõjudega, mille abil oleks võimalik leevendada tööstuse muutuste mõju kõigile töötajatele, sõltumata nende kvalifikatsioonist;
- p) võtta meetmeid, et tagada elavhõbedat sisaldavate toodete eraldi ja ohutu kogumine, mida seadus praegu ei nõua, ja korraldada laiaulatuslikke teabekampaaniaid kasutajate ja tarbijate teadlikkuse tõstmiseks elavhõbeda lenduvusest ja spetsiifiliselt mürgistest omadustest.
- mõõteseadmed
- hambaamalgaam
- luminescentslambid, energiasäästu pirnid
- akud
- lülitid
- vaktsiinid (tiomersaal)
- b) Tootmisprotsessis kasutamine
- polümeeride või polüuretaanide katalüsaator
- kloorleelisetööstus
- kullakaevandamine
- c) Õhusaastus
- elektrijaamad (sõepõletus)
- krematooriumid (manustatud elavhõbe ja hambaamalgaam)
- ümbertöötlemata ja põletatud jäätmed (mis sisalavad elavhõbedat)
- d) Juhuslik vabanemine
- tööstuslikud lekked (töötlemisel, ladustamisel jne)

2. Sissejuhatus

2.1 Elavhõbedat ja enamikku selle koostisosi peetakse äärmiselt mürgisteks aineteks, mis kahjutavad bioloogilist mitmekesisust, ökosüsteeme ja inimtervist. Elavhõbe on ka bioakumuleeruv aine, mis tähendab, et see võib organismides akumuleerida ja läbida toiduahela eri etappe. Elavhõbe aurustub toatemperatuuril ja võib muutuda metüülelavhõbedaks, mis on selle tuntuim, aga ka mürgisem vorm. Elavhõbe on seega püsiv aine, mis on suuteline levima pikkade vahemaade taha vees, pinnases ja õhus või organismides ⁽²⁾.

2.2 Inimtegevusest põhjustatud elavhõbeda vabanemine on seotud selle eri rakendustega, nt teatud toodetes ja tootmisprotsessis kasutamine, õhusaaste ja juhuslik vabanemine. Peamised elavhõbeda kasutajad on kloorleeliste tööstus, polümeeride keemiatööstus ja hambaamalgaamide tootjad, mis hõlmavad 86 % aastamahust.

2.3 Soojuselektrijaamadest ja teistest põletusrajatistest (peamiselt sõepõletusseadmed) õhku paisatavad elavhõbedaheidet moodustavad 50 % kõigist tööstusallikatest pärinevatest elavhõbedaheidetest ⁽³⁾.

Potentsiaalselt inimtegevusest põhjustatud elavhõbeda vabanemine

a) Toodetes kasutamine

⁽²⁾ UNEP Chemicals, Global Mercury Assessment, detsember 2002-2010.

⁽³⁾ <http://prtr.ec.europa.eu/PollutantReleases.aspx>

3. Üldised märkused

3.1 ÜRO Keskkonnaprogramm teostas 2001. aastal ülemaailmse tasandi uuringu elavhõbeda olemasolu ja mõju kohta, millest järeldus, et tõendid elavhõbeda märkimisväärselt negatiivse mõju kohta on piisavad rahvusvahelise tegevuse käivitamiseks ⁽⁴⁾. Veebruaris 2009 otsustasid maailma riikide valitsused UNEPi nõukogul töötada 2013. aastaks välja õiguslikult siduva lepingu elavhõbeda kohta.

3.2 Detsembris 2002 esitas komisjon nõukogule aruande kloorleelisetööstusest pärineva elavhõbeda kohta. Selle aruande järel palus nõukogu komisjonil uurida seda teemat laiemalt ja esitada „ühtne strateegia, mis sisaldab meetmeid inimeste tervise ja keskkonna kaitsmiseks elavhõbeda atmosfääri eraldumise eest, lähtudes olustsükli-lähenedisest ning arvestades tootmise, kasutamise, jäätmekäitluse ja emissioonidega”.

⁽⁴⁾ UNEP Chemicals, Global Mercury Assessment, detsember 2002.

3.3 Nende lähenemisviiside alusel võttis komisjon 28. jaanuaril 2005 vastu ühenduse elavhõbedaalse strateegia, mille põhieesmärk oli „vähendada elavhõbeda taset keskkonnas ja inimeste kokkupuudet elavhõbedaga, eriti kalas sisalduva metüülelavhõbedaga”⁽⁵⁾.

3.4 See strateegia toetub kuuele põhisuunale (ja 20-le prioriteetsele tegevusele), mille eesmärk on:

- elavhõbeda heitkoguste vähendamine,
- elavhõbeda ringluses olemise vähendamine ühiskonnas nõudluse ja pakkumise vähendamiseks;
- elavhõbeda (veel käibel või laos olevates toodetes leiduvate) ülejääkide ja tagavarade kaugema tuleviku otsustamine;
- kaitse elavhõbedaga kokkupuutumise eest;
- elavhõbedaprobleemi ja selle lahendusvõimaluste mõistmise edendamine;
- rahvusvahelise elavhõbedaalse koostöö toetamine ja edendamine.

3.5 Strateegias oli klausel hindamise ja läbivaatamise kohta 2010. aastal. Komisjon saatis nõukogule ja parlamendile teatise ühenduse elavhõbedaalse strateegia läbivaatamise kohta 7. detsembril 2010.

3.6 Euroopa Kemikaaliamet esitas paralleelselt ettepanekud laiendada piiranguid mõteseadmetele, mis sisaldavad elavhõbedat ja on mõeldud kutsealaseks või tööstuslikuks kasutamiseks⁽⁶⁾ vastavalt REACH määruse läbivaatamisklauslile. Avalik arutelu peeti 24. septembril 2010 ja REACH-määruse kohaste asjaomaste komiteede arvamused tuleb komisjonile esitada 2011. aasta septembris.

3.7 Komitee kaks sel teemal avaldatud arvamust toetavad komisjoni aktiivseid püüdlusi vähendada elavhõbeda tootmist ja kasutamist ELis ja kogu maailmas ning tagada selle ohutu ladustamine ja elavhõbeda täielik kõrvaldamine teatud mõteseadmetest⁽⁷⁾.

3.8 Komitee on oma arvamustes siiski soovitanud komisjonil rakendada võimalikult kiiresti elavhõbedastrateegia teisi elemente ning arendada meetmeid, piiramaks jätkuvalt elavhõbeda kasutamist tootmisprotsessides ja toodetes Euroopas ning tagamaks elavhõbeda ohutu kõrvaldamine jäätmevoogudes. Komitee kutsus samas komisjoni üles tagama, et elavhõbedat

sisaldavate mõteseadmete kutselised ja tööstuslikud kasutajad käitüksid kooskõlas eesmärgiga mitte lasta elavhõbedat keskkonda.

3.9 2010. aastal läbi viidud kõikehõlmav hindamine⁽⁸⁾ ja eri osapooltelt kogutud toetavad dokumendid⁽⁹⁾ on toonud esile ühenduse elavhõbedaalse strateegia elluviimisel tehtud tõelised edusammud ning ELi tohutu panuse rahvusvaheliste algatuste toetamisel ja läbirääkimistel ÜRO Keskkonnaprogrammi õiguslikult siduva lepingu üle.

4. Konkreetsete märkused

4.1 Ühenduse elavhõbedaalas strateegias kasutatakse tervet rida üldisemaid õiguslikke vahendeid (RoHS⁽¹⁰⁾, REACH-määrus, vee raamdirektiiv ja eelkõige IPPC-direktiiv), kohandades kohati neid vahendeid elavhõbeda kasutamise vähendamise eesmärgiga kogu ELis:

- parima võimaliku tehnika viitedokumendid (PVT – „BREF”) ja uue tööstusheidete direktiivi vastuvõtmine, mille kaudu on kaasajastatud ja uuesti sõnastatud seitse direktiivi, sh IPPC-direktiiv ja tugevdatud parima võimaliku tehnika rolli (koos vastavuskohustusega alates 2012. aastast uute paigaldiste ja 2016. aastast olemasolevate paigaldiste puhul);
- direktiiviga 2006/66/EÜ patareide ja akude ning patareide ja akude jäätmete kohta vähendati lubatud maksimaalset taset võrreldes eelmise direktiiviga 1991. aastast.

4.2 Strateegia elluviimine on viinud ka oma vahendite ja eeskirjade loomiseni, mis on taganud Euroopa Liidule maailmas juhtrolli elavhõbedakoguste vähendamises:

- metallilise elavhõbeda ning teatavate elavhõbedaühendite ja -segude ekspordi keelustamine ja metallilise elavhõbeda ohutu ladustamine (määrus (EÜ) nr 1102/2008, 22. oktoober 2008), jõustub märtsis 2011;
- direktiiv elavhõbedat sisaldavate mõteseadmete avalikkusele müügi piiramise kohta (selliseid seadmeid ei tohi turule viia ilma vastava erandi saamiseta, peamiselt puudutab see poorusmõõttureid), võeti vastu 25. septembril 2007, nüüd on see lisatud REACH-määruse lisale XVII (lõige 18 punkt a). Käimas on menetlus keelu laiendamiseks kutsealasele kasutamisele (tööstuslik, meditsiiniline jne kasutus).

⁽⁵⁾ KOM(2005) 20 lõplik.

⁽⁶⁾ Euroopa Kemikaaliameti piiranguid käsitleva aruande lisa XV, juuni 2010.

⁽⁷⁾ ELT C 168, 20.7.2007, lk 44 – ELT C 318, 23.12.2006, lk 115.

⁽⁸⁾ <http://mercury.biois.com> (lk 74).

⁽⁹⁾ ZMWG (Zero Mercury Working Group) www.zeromercury.org/+ EEB (European Environment Bureau) www.eeb.org.

⁽¹⁰⁾ Direktiiv 2002/95/EÜ teatavate ohtlike ainete kasutamise piiramise kohta elektri- ja elektroonikaseadmetes.

Lõpetuseks kavandab Euro Chlor elavhõbeda kasutamise järkjärgulist lõpetamist kloorleelisetööstuses 2020. aastaks vabatahtliku kokkuleppe alusel.

4.3 Komitee rõhutab, et määruse (EÜ) 1102/2008 läbivaatamise ajal on oluline laiendada ekspordikeeldu ka teistele elavhõbedaühenditele ja elavhõbedat sisaldavatele toodetele. Samuti toob ta esile vajaduse tagada metallilise ja/või tahke elavhõbeda ohutu ladustamine.

4.4 Komitee rõhutab järgmisi punkte:

— keskkonna peadirektoraadi uuringus ⁽¹⁾ BIO-IS 2010 pakuti strateegia peaesmärgiks välja üldine eesmärk „kaitsta inimeste tervist ja keskkonda elavhõbeda ja elavhõbedaühendite heite eest, minimeerides ning võimaluse korral lõpuks täielikult kõrvaldades kogu inimtegevusest tingitud elavhõbeda sattumise õhku, vette ja maapinda”;

— lisaks on nüüd võimalus teha edasisi edusamme elavhõbeda vähendamise üldise eesmärgi saavutamisel, olukorras, kus enamike toodete ja rakenduste puhul on olemas elavhõbedavabasisid (ja majanduslikult jätkusuutlikke) alternatiive ning samuti seetõttu, et enamik elavhõbedat sisaldavaid tooteid valmistavad ettevõtteid valmistavad ka alternatiivseid tooteid, mis võimaldab:

— leevendada elavhõbeda kasutamise märkimisväärsest vähendamisest tingitud majanduslikku ja sotsiaalset mõju (tööhõive kontekstis);

— suurendada ELi positsiooni innovaatsilisel ja majanduslikul tasandil (tehnoloogiline areng);

— tugevdada oma positsiooni rahvusvahelises ja ülemaailmses arutelus, sh RIO+20 ja Euroopa Komisjoni algatus Euroopa keskkonnapoliitika välismõõde kohta.

Brüssel, 15. märts 2011

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Staffan NILSSON

⁽¹⁾ <http://mercury.biois.com> (lk 74).